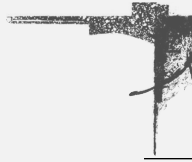

Vlatka Stagličić Carić

EUROPSKI OTTOCENTO IZ MODERNE

Strani slikari 19. stoljeća iz fundusa Moderne galerije
Moderna galerija, Zagreb
28.12.2004.-30.1.2005.

Izložbom slika stranih umjetnika 19. stoljeća Moderna galerija u Zagrebu uspostavlja kontinuitet izlaganja devetnaestostoljetnih tema i autora iz svoje zbirke, započet 1997. godine izložbom *Slikarski portreti 19. stoljeća*, a nastavljen 2001. izložbom *Pejzaž 19. stoljeća*. Autorica ove i prethodnih izložbi, kustosica Dajana Vlaisavljević, istaknula je namjeru izložbom približiti javnosti činjenicu kako se u fundusu Moderne galerije čuva i oko 200 djela stranih majstora iz 19. st. te, povodom izložbe, muzeološki obraditi dio zbirke. Dok je na prvoj izložbi slikarstva 19. st., na izložbi portreta, uz djela stranih majstora naglasak ipak bio na domaćem materijalu, od Karasa do Bukovca, izložba krajolika slijedila je, oslanjajući se na fundus, razvojni put samog pejzažnog slikarstva, nudeći i strane i domaće autore. Treća izložba oblikovana je bez strogih tematskih ograničenja, po parametrima vremena nastanka i relevantnosti postojećih djela stranih autora. Glavno utemeljenje predstavljalo joj je prema tome potencijalno bogatstvo i raznovrsnost fundusa, stoga je kritika izložbe na neki način i procjena vrijednosti same zbirke inozemnog slikarstva 19. st. u Modernoj galeriji.

Kako se navodi u katalogu, zbirka je nastajala spontano, donacijama, ostavštinama i putem Komisije za sakupljanje i čuvanje kulturnih spomenika i starina (tzv. KOMZE) nakon Drugog svjetskog rata, povećivanjem slika različitog porijekla u jednu cjelinu. Tako se i na ovoj izložbi, na kojoj je četrdesetak autora predstavljeno s preko sedamdeset slika, uz slike bliskih ili poznatijih imena talijanskog i srednjoeuropskog umjetničkog kruga (poput genoveške

radionice Canzio, Da Rin, Beda, F.G. Waldmüllera, J. F. Overbecka), nalaze i ostvarenja nama dalekih umjetnika - američkog pejzažista G. Innesa ili kozmopolita skandinavskog porijekla N. Roericha. Postav izložbe slijedio je standardnu podjelu po sadržaju i slikarskim temama na pejzaž, portret, sakralno slikarstvo, povijesne i mitološke kompozicije te žanrovsko slikarstvo, uz poštovanje kronologije te unutar pojedinih skupina u onoj mjeri koliko je to izložbeni prostor na drugom katu Moderne galerije dopuštao. Izbor, pretpostavljamo, najkvalitetnijih djela stranih majstora, od kojih su neka viđena i na prethodnim izložbama, pokazao je, također, svojom heterogenošću, i heterogenost i stilsku promjenjivost razdoblja u kojem su djela nastajala, od početaka 19. do dvadesetih godina 20. st.

Kronološki najraniju cjelovitu skupinu djela na izložbi predstavlja niz veduta hrvatskih gradova i prirodnih znamenitosti F. Jaschkea nastalih na njegovu proputovanju duž turske granice s nadvodom Ludvigom krajem prvog desetljeća 19. st. Ovom prilikom izložen je samo dio Jaschkeovih akvarela i gvaševa, značajnih zbog svoje dokumentarne vrijednosti prikaza gradova prije intervencija i promjena 19. i 20. st., ali također i likovno zanimljivih klasicističkih veduta jednostavne i deskriptivne kompozicije. Među pejzažima su izložena i djela najkasnijeg nastanka, nakon početka 20. st. - *Odlazak u lov* J. Vešina i dvije slike N. Roericha, *Jutarnja procesija* i *Put u Kailas*. Mistična simbolika i tretiranje motiva kroz odnos svjetlosti i sjena u Roerichovim platnima mogu se povezati s nekim secesijskim stilskim elementima, ali i sa slikarstvom

doživljajem i utjecajima filozofije i umjetnosti Dalekog istoka. Uz još pokoju iznimku, većina pejzaža bliža je tipičnim ostvarenjima sredine i druge polovice stoljeća, na kojima su prikazani planinski krajolici i jezera ili predjeli iz okolice Rima i južne Italije. No, iako su teme često slične, stilske optike predstavljenih umjetnika se razlikuju - od romantičarskih, preko akademskih, do realističnih kompozicija, motiva i kolorita. Ilustrativna djela neo-romantizma, prisutnog u talijanskom slikarstvu posljednje četvrtine stoljeća su, mahom noćni pejzaži i prizori A. Castellija, člana umjetničkog udruženja *In Arte Libertas* i profesora pejzaža na rimskoj Akademiji sv. Luke. Dok je dio krajolika obično naznačen u tami, središnji motiv ili događaj na slici osvijetljen je prigušenom zlatnosmeđom ili bljedom svjetlošću, kao i na trima izloženim slikama - krajoliku *Samostan te Pogrebu Krista* (s reminiscencijama na Rembrandta) i *Seljacima pred Madonom*.

Poseban interes, neovisno o slikarskoj vrsti, pobuđuju pak djela stranih autora koji su bili u doticaju s našim slikarima ili ona izvedena za domaće naručitelje. Tako su nam, uz svoju likovnu vrijednost spontanih plenerističkih skica, pejzaži i talijanske studije poljskog slikara H. Siemiradzskog zanimljivi i zbog usporedbe koju nude prema sličnim istovremenim djelima I. Kršnjavog i F. Quiquereza. Neke od Kršnjavijevih talijanskih skica, dapače, na sebi nose bilješku da su nastale u studiju Siemiradzskog u Rimu. Kao i njegov suvremenik Quiquerez, i poljski slikar izrađivao je povijesna i alegorijska platna, no dok je između njihovih studija i skica pejzaža moguće pronaći sličnosti, u velikim kompozicijama Siemiradzki kvalitetom nadilazi Quiquereza. Za našeg najvećeg i, uz Kršnjavija, najvažnijeg mecenu 19. st., biskupa J. J. Strossmayera, vezuju se, među ostalima, i izložene sakralne kompozicije N. Consonija i J. F. Overbecka. U katalogu se navode i druge biskupove narudžbe u vlasništvu Moderne galerije, a sada na čuvanju u Dijecezanskom muzeju u Zagrebu - slikara L. Kupelwiesera te oca i sina Seitza. Šteta što nisu mogla biti izložena sva djela

jer bi, predstavljena na jednom mjestu, sačinjavala pravi kompendij nazarenskog slikarstva od utemeljitelja do kasnih sljedbenika. Overbeckova kompozicija *Smrt sv. Josipa*, nastala na kraju umjetnikova života, ponavlja njegov umjetnički *credo* oslanjanja na, rekli bismo, više Perugina, nego Rafaela - u jednostavnosti kompozicije, kolorističkom skladu i nježnim, neizražajnim fizionomijama, dok zlatna pozadina neba i paleta boja s andeoskih krila oponašaju srednjovjekovne poliptihe. Consonijeva slika, hladnog i svijetlog kolorita te akademskog realizma figura, izložena u blizini nudi usporedbu između idealizacije nazarenskog slikarstva i njegovog akademiziranja kroz talijanski pokret purizma pod utjecajem slikara i profesora na rimskoj Akademiji T. Minardija.

Izloženi portreti djelomično su donirani od domaćih naručitelja i prikazuju osobe iz hrvatskog političkog ili privatnog građanskog miljea; dijelom se radi o reprezentativnim portretima vladara, a na nekim slikama prikazani su nam danas nepoznati likovi. Takav je slučaj s portretom *Djevojčice s loptom* austrijskog slikara A. Romaka ili sa *Ženskim portretom* Madara M. Barábasa. Potonje djelo je kvalitetan bidermajerski portret u kojem živost portretirane

djevojke nadilazi konvencionalne kanone prikazivanja. Među portretima su i dva portreta M. Stroya, stranca prisutnog u mnogim našim muzejskim i galerijskim zbirkama, tako da skoro zaboravljamo kako je riječ o stranom umjetniku. U hrvatskoj umjetnosti 19. st., naročito u prvoj polovici, profesija slikara skoro se poklapa s kategorijom stranih slikara, no izložba u Modernoj galeriji izložila je većinom kod nas manje zastupljene strane umjetnike, a dijelom i „potpune strance“ našoj kulturnoj sredini, iako važne za neke druge europske nacionalne umjetnosti - spomenimo u tom kontekstu djelo J. Matejka *Smrt poljskog kralja Przemysłava* i nedatiranu, no, sudeći prema klasičnoj tematici i građenju slike, ranu kompoziciju F. Hayeza *Hektor se oprašta od Andromahe*.

Nabrojani umjetnici i djela u ovom prikazu predstavljaju samo dio materijala s izložbe i više nego potpun pregled, nude tek natuknice za zaključak o prikazanom slikarstvu 19. st. Iako su kronološki obuhvatili stogodišnji razmak, a rasponom nacionalnosti preko polovice Europe, izloženi autori imaju i neke opće, zajedničke točke, poput sklonosti prema putovanjima, naročito, naravno, u Italiju, u kojoj su gotovo svi boravili kraće ili duže razdoblje. No, putovali su i djelovali na putovanjima kroz mnoge europske zemlje, tako se neki od njih točnije nego strani, mogu nazvati i internacionalnim umjetnicima svog vremena. Odakle god nam došli, predstavljeni zajedno ne daju nužno pravu sliku umjetnosti 19. stoljeća, već jedan od presjeka kroz tada cijenjeno i naručivano slikarstvo.